

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 4

BEOGRAD, 22. JANUAR 1938.

GODINA X

Sadržaj:

Великокикиндска централна штедионица д. д., Велика Кикинда

Зелинска диоичка штедиона, Св. Иван Зелина

ВЕЛИКОКИКИНДСКА ЦЕНТРАЛНА ШТЕДИОНИЦА Д.Д., ВЕЛИКА КИКИНДА

У нашим ранијим анализама биланса Великокикиндске централне штедионице д. д. имали смо већ прилике да констатујемо, да је овај угледни провинцијски завод основан још почетком 1911 године. Првобитна главница је износила 250 хиљада круна. Она је после тога неколико пута повећавана, последњи пут у 1928 години — на 3 милиона динара. За банчину експанзију и развој њеног пословања била је нарочито значајна фузија са Великокикиндском трговачком и кредитном банком, која је извршена у току 1924 године.

Као и све друге банке, и Централна штедионица имала је да се бори последњих година са огромним тешкоћама, које су настале као последица панике улагача, привредне депресије, опадања прихода сељачких газдинстава, смањења вредности земљишта, законске заштите земљорадника, осетљивих пореза и приреза итд. И она је последњих година морала да исплати врло знатне износе улагачима. Код ње су улози износили (у милионима динара):

1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936
26,34	25,30	20,98	17,19	16,40	16,36	15,27

Највећи одлив улога био је у 1932 и 1933 години. То је, очигледно, у вези са законском заштитом земљорадника. Упркос великом обиму исплата које је Великокикиндска централна штедионица морала да изврши, она се у току шестогодишње банкарске кризе није никако користила заштитом. То треба да се захвали огромној ликвидности њене активе, као и великој способности и обавривости њене управе. Завод је искључиво сопственом снагом сјајно пребродио банкарску и кредитну кризу, из које излазе нештећени не само улагачи, него и банчини акционари. Колико је банчино пословање било повољно, може се закључити и на основу чињенице да код ње није никада изостала ни исплата дивиденде. Последњих година ова је, додуше, била мања него раније, али се с обзиром на тешке прилике постигнути рентабилитет пословања, може сматрати као потпуно задовољавајући.

С обзиром на велико и потпуно заслужено поверење које Великокикиндска централна штедионица ужива на своме подручју, повољни су и изгледи за њен даљи нормалан развитак. Као што је то случај код свих локалних провинцијских банака, и она је давала кредите земљорадницима. Међутим, износ ових кредита с обзиром на укупне банчине послове, није знатан, тако да јој ни с те стране не прети никаква опасност. Као и ранијих година, банчина управа се старала и у 1936 да одржи ликвидитет завода на примерној висини. Иначе, и у тој години одговарала је свима својим обавезама увек на време и у цело-

сти, подмирујући одмах све захтеве својих улагача, старих и нових, без обзира на уговорене отказне рокове.

Главне билансне позиције Великокикиндске централне штедионице д. д. за 1936 и за три претходне године овако изгледају:

Рачун изравњања

Активна	1933	1934	1935	1936
	у хиљадама динара			
Готовина	323	243	542	603
Народна банка	280	368	217	343
Поштанска штедионица	22	80	238	195
Потраж. код банака	440	420	557	1.311
Укупно	1.065	1.112	1.554	2.452
Менице	15.498	14.880	14.980	13.238
Дужници по тек. рач.	5.955	5.685	5.056	4.756
Хартије од вредности	385	312	307	306
Девизе и валуте	78	40	33	70
Инвентар	1 дин.	1 дин.	1 дин.	1 дин.
Пасива				
Главница	3.000	3.000	3.000	3.000
Фондови	1.300	1.330	1.360	1.390
Улози на књижице	15.525	14.240	13.747	12.342
Улози по тек. рач.	1.668	2.159	2.611	2.927
Повериоци	9	12	17	17
Реесконт	1.221	1.034	941	900
Разна пасива	78	75	74	66
Чиста добит	180	180	180	180
Збир биланса	22.981	22.030	21.930	20.822
Дивиденда	4%	4%	4%	4%

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Камата	980	753	609	558
Порези и прирези	235	100	128	29
Плате	266	239	227	210
Трошкови	90	103	96	96
Отписи ненапл. потраж.	182	128	70	26
Чиста добит	180	180	180	180
Приходи				
Камата	1.297	1.121	1.085	891
Провизије и разни прих.	635	380	224	207
Пренос добити	1	2	1	1
Збир прихода или расх.	1.933	1.502	1.310	1.099

Збир биланса односно банчин обртни капитал крајем 1936 године износи 20,82 милиона динара према 21,93 милиона у 1935. Крајем 1930, пре банкарске кризе, збир биланса је износио 32,94 милиона. Дакле, у току послед-

њих 6 година смањен је тачно за 12 милиона, односно за једну трећину. Најјаче смањење било је у 1932 години, за 4,87 милиона, затим у 1933 години — за 3,6 милиона. Већ у току 1934 прилике се нормализују и поправљају, и смањење обртног капитала углавном престаје.

Банчина сопствена средства, не узимајући у обзир чисту добит, порасла су са 4,1 милиона крајем 1930 на 4,39 милиона крајем 1936 године. Од тога отпада на главницу 3 милиона и на резервне фондове 1,39 милиона. Као што се види, фондови су већ достигли 46,3% износа главнице. Туђа средства износила су пре банкарске кризе (крајем 1930 године) 27,75 милиона и сведена су на 16,25 милиона динара у 1936. Смањење износи 11,5 милиона, а изазвано је готово искључиво одливом улога. Иначе, код Великокикиндске централне штедионице „повериоци“ нису никада играле неку нарочиту улогу, а тако исто ни реесконт.

Пада у очи да одлив улога на књижице није престао ни у 1936 години. Улози по текућем рачуну су опет повећани за око 300 хиљада динара, а они на књижице су смањени за 1,4 милиона. Било би сасвим погрешно када би се то узело као знак неповерења према Великокикиндској централној штедионици. То је последица максимирања каматне стопе. Неки већи улагачи повлачили су свој новац из банке, да би га уложили у послове који им обезбеђују повољније укамаћење од онога који им банка, с обзиром на постојеће прописе, сме да одобри. Нарочито се купује земља и подижу куће. Доношење нових прописа о каматним стопама је неопходан услов за правилно функционисање новчаног тржишта. Данашњи прописи су неодрживи, јер се њима наноси знатна штета приватним новчаним заводима, нарочито мањим. Еластичнији прописи о камати убрзали би решење наше банкарске кризе и обезбедили би бољи прилив улога у добро вођене мање и средње новчане заводе. А то би добро дошло и оном делу привреде који се у погледу потребних кредита не може ослонити на јавноправне ни на велике приватне новчане заводе.

Великокикиндска централна штедионица није готово ни у најтежим моментима банкарске кризе престала са давањем нових кредита. Међутим, разуме се да је увек повећавала највећу пажњу како сигурности, тако и ликвидности својих пласмана. Највећи део подељених кредита обезбеђен је хипотеком. Менице у које је крајем прошле године било пласирано скоро 64% обртног капитала постепено су редуциране са 17,83 милиона у 1930 на 13,24 милиона динара крајем 1936 године. Дужници по текућим рачунима су у току последњих шест година више него преполовљени. Крајем 1936 они су износили 4,75 милиона према 11,83 милиона динара у 1930 г. Укупна ликвидна средства износила су у 1936 години 2,45 милиона, што значи да су према 1935 повећана за 9000 хиљада. Код осталих позиција у активи промене су незнатне.

Бруто-приходи се стално смањују. То је неизбежна последица обарања каматних стопа и смањења обртног капитала. Међутим, управи банчиној је пошло за руком да знатно компримира и све расходе, тако да се већ четврту годину чиста добит исказује готово непромењено, са 180 хиљада динара годишње. Као и за три претходне године, у 1936 је подељено на име 4% дивиденде 120 хиљада, дотација резервном фонду је износила 30 хиљада, а тантијема 27 хиљада динара.

У управном одбору су г. г.: д-р Лајош Жирош, претседник; Гавра Будишин, д-р Павле Лазић, д-р Светислав Михајловић, Ника Милић, Вилим Рајх, д-р Павле Рот, Урош Сандић и Леополд Волф. У надзорном одбору су господа: Фриђеш Бренер, Лаза Будишин мл., Милић Комненовић, Јулије Лео и Милан Печић. Генерални директор је г. Макса Гутман.

ЗЕЛИНСКА ДИОНИЧКА ШТЕДИОНА, СВ. ИВАН ЗЕЛИНА

Св. Иван Зелина је мање место. Пивредне прилике нису баш најповољније, јер је крај донекле пренасељен, а земља сиромашнија. Поред тога, није далеко ни Загреб, тако да ту нису били нарочито повољни ни услови за развитак једног самосталног провинцијског новчаног завода који би могао да прикупи знатнији износ улога. Међутим, Зелинска дионичка штедиона је у том погледу имала велик успех, благодарећи чињеници да на своме челу има људе који у том крају уживају неограничено поверење. Као доказ за то поверење може да послужи чињеница, да је паника улагача из септембра 1931 остала готово без икаквог утицаја на пословање Зелинске дионичке штедионе.

Да није било законских прописа о заштити земљорадника, Зелинска дионичка штедиона, вероватно, не би никада била приморана да тражи заштиту. Узрок њеним тешкоћама није се састојао ни у паници улагача ни у неликвидности њене активе. До 20 априла 1932 сељаци су уредно одговарали својим обавезама, па је до тог дана и пословање Зелинске дионичке штедионе било готово сасвим нормално. Због Закона о заштити земљорадника ситуација се од једном потпуно променила, што је и разумљиво код новчаног завода који се првенствено и готово искључиво бавио кредитирањем сељака.

Биланси Зелинске дионичке штедине су тим интересантнији, што нам пружају типичну слику развитка добро вођених провинцијских завода који су неговали земљораднички кредит и којима су због тога, без икакве њихове кривице, наметнуте тешке жртве. Биланси за неколико последњих година овако изгледају:

Актива	Рачун изравњања			
	1930.	1932.	1934.	1936.
	у хиљадама динара			
Благајна	126	66	27	16
Народна банка	7	7	6	5
Менице	9.552	9.240	8.269	7.560
Дужници	410	59	107	41
Адв. предуј., прот. трошк.	—	—	—	108
Хартије од вредности	390	226	50	4
Покретнине	—	—	—	217
Губитак	—	—	108	322
Пасива				
Главница	1.000	1.000	1.000	1.000
Резерве	75	76	5	5
Улози	8.550	8.666	7.713	7.172
Повериоци	105	123	25	50
Реесконт	503	470	210	87
Добитак	102	7	—	—
Збир биланса	10.488	10.333	9.954	8.314

У току 1931 одлив улога износио је само 250 хиљ. дин. Заштита је затражена већ у 1932 год. по члану 6., тако да је у следећим годинама одлив улога минималан. Упоредо са одливом улога смањиван је и портфељ меница. Код других позиција није било већих промена, а није их могло ни бити с обзиром на структуру провинцијских новчаних завода. Крајем 1936 улози су износили 7,17 милиона, а менице 7,56 мил. дин., од чега је отпадало око 95% на земљорадничке менице.

Иако су сви расходи компримирани до крајњих граница, пословање је од 1933 стално дефицитарно, што је последица максимирања каматних стопа. До краја 1936 губитак је износио око 400 хиљ. Резерве су смањене за 70 хиљ., а остатак ће се морати покрити отписом главнице.